

DOCUMENT MARC SOBRE LA TUTORIA A LA UNIVERSITAT DE BARCELONA

JUNY 2004

NOTA: En aquest document s'utilitzen únicament genèrics masculins o femenins per evitar excessives reiteracions o redundàncies que puguin dificultar-ne la lectura, sense que això es pugui interpretar com una discriminació u oblit.

1. INTRODUCCIÓ

El present document és l'actualització del primer *Document marc sobre la tutoria a la Universitat de Barcelona* (1999) a la nova realitat universitària, caracteritzada per la *consolidació* de les diverses experiències relacionades amb el desenvolupament de plans d'acció tutorial, l'aprovació del *nou Estatut* de la UB (2003) i la progressiva incorporació a l'*Espai Europeu d'Educació Superior*.

D'aquesta manera, en els ensenyaments de la Universitat de Barcelona (homologats i propis) l'alumnat, a més de rebre una formació universitària de qualitat, pot disposar d'un suport personalitzat, a través de la tutoria universitària*, per facilitar la seva adaptació a la universitat, així com per configurar millor el seu itinerari curricular, optimitzar el seu rendiment acadèmic, i facilitar-li l'accés al món laboral.

2. JUSTIFICACIÓ DE LA TUTORIA UNIVERSITÀRIA

Disposem d'una sèrie d'arguments que justifiquen l'adopció d'una posició favorable a la tutoria a la Universitat de Barcelona.

En primer lloc, la tutoria ajuda a resoldre les dificultats que planteja la major **heterogeneïtat de l'alumnat**, deguda a una diversificació més gran de l'accés a la Universitat i de la superació de l'elitisme d'antany. Aquest fet provoca una gran variabilitat en l'input d'entrada, els estudiants, i, per tant, fa que augmentin les necessitats d'informació, d'orientació curricular i professional i de millores en els aprenentatges.

En segon lloc, facilita l'**orientació curricular** lligada a les sortides professionals i a l'accés a altres estudis, així com la implantació del Suplement Europeu del Títol, la finalitat del qual és garantir la transparència i la comparabilitat exigides per l'Espai Europeu d'Educació Superior.

En tercer lloc, contribueix a atendre els estudiants que tenen dificultats per assolir un seguiment regular dels estudis. A aquests estudiants els cal una orientació encaminada a obtenir un millor aprofitament de l'aprenentatge, i també una ajuda per disminuir el fracàs amb mesures correctores o alternatives de canvi. De la mateixa manera, també cal ocupar-se de l'orientació d'estudiants amb nivells d'excel·lència, la qual cosa pot implicar un augment del nombre de doctors, la renovació del professorat, la participació en equips de recerca, etc., fets que, en definitiva, poden contribuir a prestigiar els títols de la UB.

* Tal com queda recollit a l'Estatut de la Universitat de Barcelona, als articles: 20.3.d, 88.2, 94.3.i i 124.1.c.

En quart lloc, **millora la imatge pública i la projecció externa** de la universitat, així com **la fidelització** dels estudiants, i ofereix opcions que faciliten l'aprenentatge al llarg de la vida.

En qualsevol cas, però, **la tutoria s'ocupa de la formació personal, social i professional dels estudiants com a elements rellevants de la formació universitària.**

3. LA TUTORIA UNIVERSITÀRIA

La tutoria universitària consisteix en una activitat de caràcter formatiu que s'ocupa del desenvolupament acadèmic dels estudiants i de la seva orientació professional. La tutoria universitària s'ha d'entendre com un element dinamitzador perquè tots els subsistemes de l'organització educativa de la universitat donin suport a l'estudiant per aconseguir que sigui l'agent actiu del seu aprenentatge.

La tutoria es pot entendre com una acció docent especial, realitzada per professors tutors amb la finalitat de participar en la formació integral de l'estudiant i en la seva projecció social i professional.

Específicament, l'acció tutorial pretén assolir els **objectius** següents:

1. Establir un marc global d'actuació que respongui a les necessitats emergents dels estudiants al llarg de la seva formació acadèmica, i que els permeti incidir activament en el seu futur personal, acadèmic i professional.
2. Proporcionar als estudiants estímuls per al desenvolupament de la reflexió, el diàleg, l'autonomia i la crítica en l'àmbit acadèmic, i les estratègies i recursos per a l'aprenentatge, com ara l'aprenentatge autònom, la participació en la institució i l'exploració de recursos formatius extracurriculars, atenent els plantejaments que es desprenen del nou Espai Europeu d'Educació Superior.
3. Dur a terme el seguiment acadèmic personalitzat dels estudiants, i assistir-los en la cerca d'una configuració òptima del seu currículum formatiu.

4. MODEL DE TUTORIA I PLA D'ACCIÓ TUTORIAL

Es creu convenient l'adopció d'un model de tutoria basat en **la intervenció educativa**, és a dir, que s'ocupi principalment dels aspectes acadèmics dels estudiants, de la millora del seu rendiment, de l'ampliació de les seves expectatives i, també, de l'orientació professional.

Aquest model es concreta en un **Pla d'acció tutorial (PAT)**. Es tracta d'un pla institucional que s'ocupa dels objectius i de l'organització de les tutories en un ensenyament concret. Cada ensenyament o cada centre, mantenint els

objectius més generals proposats per la UB, ha de ser prou flexible per adaptar el PAT a les seves necessitats i a les peculiaritats dels seus estudiants.

Els plans d'acció tutorial es configuren pels objectius, per l'organització, per les activitats i pels recursos, i correspon aprovar-los al Consell d'Estudis de cada ensenyament, que en pot encarregar l'elaboració a persones competents i expertes. Quan es determinen els PAT cal tenir en compte els serveis ja existents a la Universitat (d'orientació, d'inserció laboral, d'atenció als estudiants, etc.), els mecanismes d'interconnexió institucional (relacions entre el rectorat, els deganats i els consells d'estudis) i l'organització de la mateixa acció tutorial.

La implicació del professorat en programes d'acció tutorial garanteix una participació i una relació més gran entre estaments de la mateixa institució, i alhora augmenta la consciència del procés docent, del sentiment de pertinença a l'organització, i, en conseqüència, col·labora en la millora de la qualitat. En la proposta de cada PAT convé comptar també amb la participació dels estudiants.

Els plans d'acció tutorial cal entendre'ls com uns programes d'actuació que donen resposta tant a necessitats de la institució com dels seus estudiants. La implantació i l'extensió d'aquests programes demana que el centre o l'ensenyament analitzi les seves necessitats, accepti i incorpori el corresponent PAT, concreti l'organització del Pla, el doti de recursos i, finalment, en valori l'eficàcia.

5. ORGANITZACIÓ DELS PAT

El servei de tutories ha de dependre organitzativament i estructuralment del Consell d'Estudis de l'ensenyament, i el cap d'estudis n'ha de ser el màxim responsable. El Consell d'Estudis ha d'aprovar el format que ha d'adoptar la tutoria, i després ha d'informar la Junta de Facultat o Escola.

En el model organitzatiu s'han de concretar bàsicament: la coordinació, el programa d'acció i les funcions del professors tutors.

5.1. La coordinació

La coordinació es du a terme mitjançant la creació de la figura d'un (o més d'un) coordinador responsable d'un grup de professors tutors per a cada ensenyament o centre. Al PAT cal concretar la dependència orgànica entre aquest/s coordinador/s i els professors tutors.

Els professors coordinadors de tutors són professors experts en orientació o en tutoria universitària que actuen com a responsables dels programes d'acció tutorial en un centre o ensenyament.

Les seves funcions són: dinamitzar els equips de tutors (captació, formació, seguiment i valoració), participar en la formulació dels PAT i proporcionar els

recursos i les estratègies d'acció perquè els professors tutors desenvolupin les seves funcions, avaluar el PAT amb vista a la seva optimització, així com informar els responsables institucionals del seu funcionament.

5.2. El programa d'acció tutorial

El programa d'acció tutorial s'ocupa en primer lloc de reconèixer quines són les necessitats dels estudiants –i també de la institució– i, en funció de les necessitats concretes, proposa les activitats que ha de desenvolupar la tutoria.

A més, el PAT ha de determinar:

1. **El procés de selecció de tutors de l'ensenyament.** És una responsabilitat del Consell d'Estudis, en el que s'haurà de tenir en compte la disponibilitat docent dels departaments.
2. **El desplegament de l'acció tutorial.** Els nivells d'actuació es decideixen en funció de les necessitats i prioritats de l'ensenyament, de la disponibilitat de professors tutors (al primer curs, al primer cicle, a tota la carrera) i de la ràtio tutor-estudiants.
3. **El programa de formació tutors.** Ha de ser una activitat en forma de curs o seminari presencial i a través de recursos telemàtics, que ha de garantir una formació continuada, adequada a les particularitats de cada centre o ensenyament i a les necessitats dels seus estudiants.
4. **Els models de seguiment.** Tant pel que fa al seguiment de l'estudiant com al seguiment de l'ensenyament (fitxes, reunions individuals i col·lectives, recursos telemàtics, coordinació entre tutors, relació amb el cap d'estudis, etc.).
5. **El calendari de treball.** Ha d'incloure:
 - Data i objectius de les reunions de coordinació de tutors.
 - Data i objectius de les reunions dels tutors amb els estudiants.
 - Nombre d'hores d'atenció setmanal dels tutors als estudiants.
 - Modalitats d'atenció als estudiants: presencial, virtual, individual, col·lectiva, en grups reduïts etc.
6. **L'avaluació.** Ha de ser doble: d'una banda, la dels estudiants, que ha de donar compte del seu grau de satisfacció; de l'altra, la dels coordinadors i dels tutors, que ha de valorar el disseny i el funcionament del PAT.

Com en tot procés d'avaluació, cal concretar-ne els períodes i el format de l'avaluació i la responsabilitat de l'elaboració dels informes.

5.3. Els professors tutors

A. FUNCIONS

El tutor té assignades bàsicament tres funcions: la funció informativa, la funció de seguiment acadèmic i d'intervenció formativa i la funció d'orientació.

Funció informativa

L'objectiu d'aquesta funció del tutor és contribuir a la difusió de la informació entre els estudiants i, sobretot, dels recursos per accedir a les fonts d'informació que puguin ser d'utilitat per als seus estudis.

Aquesta funció té una doble vessant: d'una banda, el tutor és un transmissor d'informació, tot i que en ocasions només es limitarà a remetre l'estudiant a fonts d'informació concretes; d'una altra, actua també com a receptor privilegiat d'informació que li subministren els estudiants. Naturalment, és imprescindible que des de l'ensenyament o des del centre es tingui ben clara aquesta funció de pivot que fa el tutor i que, per tant, hi hagi previstos uns mecanismes per canalitzar tota la informació de què disposa.

El tutor cal que conegui la informació general de la UB i dels seus serveis, informació específica sobre qüestions acadèmiques (sovint recollides a la *Guia de l'Estudiant* corresponent), informació bàsica sobre la titulació, centrada bàsicament en l'aprenentatge dels estudiants (currículum, itineraris curriculars, resultats acadèmics, matèries que presenten més dificultats per als estudiants, exigència de les matèries, ofertes d'assignatures optatives i de lliure elecció, etc.) i, finalment, informació sobre esdeveniments extralectius i extraacadèmics relacionats amb els estudis, i que puguin ser d'interès per als estudiants (congressos, exposicions, publicacions, certàmens, etc.).

Funció de seguiment acadèmic i d'intervenció formativa

L'objectiu d'aquesta funció del tutor és efectuar un seguiment del rendiment de l'estudiant, col·laborar en la millora dels processos d'aprenentatge de l'estudiant amb mancances acadèmiques i en l'optimització dels models d'aprenentatge de l'estudiant sense mancances i, finalment, estimular el rendiment i la participació en activitats relacionades amb la seva formació en el cas d'estudiants d'excel·lència.

L'acció tutorial ha de preveure i ha d'estar preparada per atendre adequadament la diversitat d'estudiants que configuren la Universitat de Barcelona i, en conseqüència, ha d'adoptar propostes d'intervenció segons les seves característiques individuals.

Funció d'orientació

L'objectiu és que el tutor col·labori amb l'estudiant a planificar millor el seu itinerari curricular i informar-lo de les possibilitats que té en acabar els estudis,

tant de formació continuada (mestratges, doctorats i altres titulacions), com de les sortides professionals.

El tutor, si ho considera oportú, pot derivar l'estudiant als serveis especialitzats de la UB.

B. CARACTERÍSTIQUES DELS PROFESSORS TUTORS

La tutoria universitària s'entén com una activitat de caràcter docent pròpia del professorat universitari, un professorat amb dedicació docent i investigadora que ocupa part d'aquesta dedicació a la tasca de la tutoria.

El conjunt de les funcions atribuïdes al professorat tutor comporta un model de professorat tutor, que recull una sèrie de condicions capaces de garantir-ne la idoneïtat:

- Un perfil de qualitats humanes: maduresa, empatia, sociabilitat i responsabilitat.
- Un coneixement ampli de la realitat de la titulació en la qual és docent.
- Un coneixement ampli de la institució on treballa i de l'àmbit professional per al qual prepara els estudiants.
- Facilitat d'accés a la informació institucional.
- La voluntat i els recursos per orientar els processos de desenvolupament dels estudiants en els aspectes curriculars, professionals i personals.
- La voluntat i els recursos per estimular actituds acadèmiques en els estudiants: estratègies d'estudi i complements formatius.
- La voluntat i els recursos per ajudar o derivar estudiants amb dificultats acadèmiques.
- La voluntat i els recursos per motivar la millora dels estudiants d'excel·lència.
- La disponibilitat i la dedicació per a l'atenció d'estudiants, per a la pròpia formació permanent, i per a les tasques de coordinació de la tutoria.
- Una actitud positiva envers la funció tutorial i el coneixement i l'assumpció de les finalitats previstes. Voluntat de desenvolupar aquesta funció i compromís de permanència durant un període de temps.
- Una facilitat per a la relació personal amb estudiants i professors.
- Una capacitat crítica i una voluntat constructiva en les relacions amb l'alumnat i la institució.

Part d'aquestes condicions es donen en el professorat de la Universitat de Barcelona, d'altres poden assolir-se mitjançant processos d'aprenentatge o de formació de tutors en seminaris o reunions i mitjançant lectures apropiades. Alguns requisits més personals depenen quasi exclusivament del tarannà del professorat tutor, de la seva facilitat per a l'empatia, del seu cercle de relacions, de la seva cordialitat en la relació amb altres professors, de la seva implicació en la institució, del seu interès per la millora i la innovació.

En tot cas, la llista anterior no s'ha d'utilitzar com a criteri de selecció o d'exclusió de tutors, ni tampoc s'ha d'entendre com una relació exhaustiva de

requisits que han de satisfer tots els tutors, sinó més aviat com una orientació sobre el perfil i l'estil de tutor que es vol anar potenciant progressivament.

6. RECOMANACIONS TÈCNIQUES

És molt difícil fer un llistat de recomanacions tècniques tancades i vàlides per a tots els casos. Òbviament el marc general dibuixat a la Universitat de Barcelona és prou ampli per admetre la necessària diversitat de models de Plans d'Acció Tutorial. Com ja s'ha comentat en aquest mateix text, l'elecció del model de tutories dependrà fonamentalment de les característiques de l'ensenyament, i dels objectius que es fixin a priori. Però malgrat aquesta diversitat, sí que volem fer una sèrie d'aclariments molt genèrics que, de cap manera, han de comprometre l'arquitectura definitiva del Pla d'Acció Tutorial que s'endegui. Cal considerar aquests punts com una referència general a propòsit d'algunes qüestions tècniques que tot sovint sorgeixen com a interrogants reiterats. D'aquesta forma, molt breument:

- No existeix un criteri únic pel que fa a la ràtio d'estudiants per tutor/a. Els especialistes identifiquen diverses concepcions en aquest punt, tot i que existeix un cert consens en el fet que una xifra inferior a 15 és excessivament curta, i per sobre de 30 estudiants la funció tutorial ja es veuria seriosament compromesa.
- La Universitat de Barcelona posa a disposició dels/de les tutors/es tot un seguit d'informacions i serveis. La informació de tot això està, en forma de llistat, a la pàgina web dedicada als Plans d'Acció Tutorial a l'Espai PDI.
- Igualment es posa a disposició de les coordinacions dels Plans d'Acció Tutorial la possibilitat d'oferir formació a mida pel professorat dedicat a les tutories. Aquesta opció, com la resta de programes de formació del professorat, està coordinada per l'ICE de la Universitat de Barcelona.
- En alguns Plans d'Acció Tutorial es planteja sovint quin ha de ser el mecanisme d'assignació dels estudiants als professors/es tutors/es. La recomanació habitual és que els/les tutors/es no siguin professors/es de cap de les assignatures que es cursen i que l'assignació sigui totalment a l'atzar. Igualment es recomana pensar en emprar el procés de matrícula com a punt d'assignació aleatòria d'estudiants i tutors/es.
- També es recomana establir regularment, en funció de criteris del propi centre o ensenyament, aproximacions a l'avaluació del Pla d'Acció Tutorial. Aquestes aproximacions, com a mínim, han de preveure: A) Avaluació del funcionament del Pla per part dels tutors i tutores; B) Avaluació de cada tutor i tutora per parts dels estudiants tutoritzats i C) Informe general de la coordinació de cada Pla d'Acció Tutorial.
- Finalment, cal recordar que l'activitat del professorat en els Plans d'Acció Tutorial és una de les opcions recollides en els programes d'avaluació de la qualitat docent del professorat i que aquesta dedicació està establerta en el règim general del professorat amb una quantitat de 3 crèdits en la franja dels 18 als 24 que preveu la normativa vigent de la Universitat de Barcelona.